

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

Ter introductie

HET WOORD MARKTWERKING ROEPT NOGAL heftige en uiteenlopende reacties op.

Vooral de discussie over meer marktwerking in semipublieke sectoren is (weer) sterk gepolariseerd. Voor de vvd zijn privatisering, de invoering van concurrentie en marktwerking vooral gekoppeld aan beelden van groei en ontwikkeling, waarbij op optimale wijze gestand kan worden gedaan aan individuele consumentenvoorkeuren. Voor de sp staat marktwerking in de collectieve sector gelijk aan onheilstijdingen en een uitverkoop van de beschaving. Zie de bijdragen van De Graaf (vvd) en Schouten (sp) in deze cdv.

Feit is dat de invoering van marktwerking met een zeker maatschappelijk onbehagen gepaard gaat. Zie de stakingen in het geprivatiseerde stads en streekvervoer, de commotie rond de effecten van de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo) in de thuiszorg en de onbevredigend verlopen ervaringen met de liberalisatie van de taximarkt. Is hier sprake van een botsing tussen te rooskleurige economische bespiegelingen over de baten van marktwerking en de weerbarstige praktijk? Of is er iets anders aan de hand? In het redactioneel wordt gepoogd tot een nuchtere plaatsbepaling van de problemen en uitdagingen te komen.

* * *

Inmiddels is minister Van der Hoeven (ez), in reactie op de maatschappelijke commotie en een verzoek van de Tweede Kamer, een onderzoek begonnen naar de effecten van marktwerking in de afgelopen jaren. Hoe heeft het tot nu toe gewerkt in telecommunicatie, post, openbaar vervoer, taxisector, luchtvaart, Wmo, zorg en op de energiemarkt? De resultaten van dit onderzoek worden naar verwachting eind van het jaar naar de Tweede Kamer gestuurd. De voor u liggende cdv kan met recht als

een eerste proeve van evaluatie in de geest van dit Kamervoorstel worden beschouwd. Bovendien worden er belangrijke achtergrondvragen gesteld: In hoeverre kan marktwerking als een neutraal middel worden ingezet? Wat zijn de gevolgen voor het vertrouwen in de samenleving. Binnen welke context zou het marktwerkingsbeleid moeten worden beoordeeld? Hoe moeten we de positie van non-profitorganisaties zijn? Kunnen de voordelen van concurrentie worden benut zonder dat dit tot commercialisering van de samenleving en ondermijning van vertrouwen leidt?

* * *

In het deel *Tussen ideaal en werkelijkheid* geven verschillende economen hun adviezen. Hierin bepleit Van de Klundert een politiek van *no-regret*. Begin pas aan ‘meer marktwerking’ als je voldoende empirische steun hebt voor de positieve effecten die je verwacht van de operatie. In zekere zin resonanceert zijn advies met dat van Teulings, Bovenberg en Van Dalen. Zij zien evenwel ook het probleem in de onbestendigheid van het politieke proces en het onvermogen van politici om zich eens ergens niet al te veel mee te bemoeien.

De bundel bevat een opmerkelijk interview met van Eric van Damme, de vooraanstaande specialist in marktwerking in Nederland. Hij stelt dat veel marktwerkingsbeleid ‘op ideologie en niet op feiten is gestoeld’ en hekelt de gebrekkige benutting van wetenschappelijke kennis door beleidsmakers. Ook laat hij zich kritisch uit over de uitvoeringspraktijk van de Wmo. Tegelijkertijd stelt hij vast dat er geen goede alternatieven zijn dan al doende te leren van de ervaringen die worden opgedaan en intussen de verzamelde wetenschappelijke en praktische kennis (bij de toezichthouders) beter te benutten, om al te grote fouten te voorkomen. Het is namelijk een illusie te denken dat via overheidsvoorziening de burger op betere maatschappelijke dienstverlening kan rekenen.

* * *

In het deel *De plaats van de markt in de samenleving* is de voornaamste vraag wat de effecten van marktwerking zijn op de samenleving als geheel. Mosch doet bijvoorbeeld een poging het maatschappelijke onbehagen en de trends richting meer marktwerking te verbinden met de transformatie van vertrouwensrelaties. Graafland beziet het te veel en te kort aan marktwerking vanuit het perspectief van het menselijk geluk. Claassen plaatst het debat over marktwerking in een moreel kader, dat resonanceert met de in de CDV-uitgave *Beroepszeer* aangedragen problematiek. Al te optimistische verwachtingen over de effecten van marktwerking worden daardoor enigszins getemperd.

De bijdrage van Gradus en Koning gaat vooral in op de positie van *non-profits*. Zij kunnen volgens hen een belangrijke toegevoegde waarde heb-

ben door een hogere kwaliteit te bieden dan *profits* of zich te richten op kwetsbare groepen. Hun positie sluit aan bij de christendemocratische aandacht voor de maatschappelijke onderneming. Met het oog op het aangekondigde wetsvoorstel van minister Hirsch Ballin gaan Dolsma en Van Asselt in op de vraag hoe met elkaar concurrerende maatschappelijke ondernemingen bijdragen aan de realisatie van maatschappelijke doelen.

* * *

In *Lessen uit de praktijk* komen de (markt)ontwikkelingen in verschillende maatschappelijke sectoren aan bod. Het deel opent met de vorderingen en de voetangels en klemmen op weg naar de zorgmarkt. Vervolgens wordt een stand van zaken geboden inzake milieu en de Europese handel in emissierechten. U vindt er ook een beschrijving en een evaluatie van de ontwikkelingen sinds de inwerkingtreding van de Wet kinderopvang en een systeem van vraagfinanciering.

Verder blikt Eric Janse de Jonge, vanuit zijn eigen ervaringen als gedeputeerde, uitvoerig terug op de turbulente ontwikkelingen in het stads- en streekvervoer in Noord-Brabant, waar ‘onverantwoord gedrag van private partijen en de overheid tot chaos heeft geleid’, maar ‘waar de ‘lessen inmiddels zijn geleerd’. Janse de Jonge pleit voor een vormgeving van contracten waarbij de reiziger via kwaliteitsoordelen de vervoerder ook gedurende de concessieperiode scherp en bij de les kan houden. Via kleinschalige experimenten zou volgens hem de juiste mix tussen overheidssturing, marktwerking en burgerinvloed moeten worden gevonden.

Jan Prij, *redactiesecretaris CDV*

Ten dienste van de christendemocratie

Dit is het eerste nummer van *Christen Democratische Verkenningen* sinds jaren dat niet onder verantwoordelijkheid van Thijs Jansen tot stand is gekomen. Een arbeidsgeschil maakte — helaas — een einde aan zijn hoofdredacteurschap, een periode waarin ons tijdschrift naam en faam heeft verworven. Ook na zijn vertrek zal CDV een kritisch platform blijven met volop discussie ten dienste van de christendemocratie.

Jan Schinkelshoek, *voorzitter van de redactie*